

## МОЎНАЯ АСОБА ЗОСЬКІ ВЕРАС (НА МАТЭРЫЯЛЕ ЭПІСТАЛЯРНЫХ ТЭКСТАЎ)

Л. Р. Тумар  
БДПУ (Мінск)

Навук. кіраўн. – Н. П. Лобань, канд. філалаг. навук, дац.

**Анатацыя.** У артыкуле вызначаюцца асаблівасці ўжывання спецыяльнай лексікі ў лістах Зоські Верас, аналізуюцца выкарыстанне батанічнай тэрміналогіі і яе роля пры напісанні, фактары, якія паўплывалі на выкарыстанне спецыяльнай лексікі.

**Ключавыя словы:** эпістэлярная спадчына; моўная асоба; спецыяльная лексіка.

Для сучаснай лінгвістыкі характэрна больш дасканалае вивучэнне ролі чалавечага фактара ў мове, гэтая тэма разглядаецца ў сувязі з вивучэннем карціны свету і маўленчага апарата чалавека і знаходзіць адлюстраванне ў спецыяльных лінгвістычных працах [2]. На базе такіх даследаванняў у лінгвістыцы ўзніклі паняцці “моўная карціна свету” і “моўная асоба”.

Моўная асоба – гэта любы носьбіт той ці іншай мовы, які характарызуецца на аснове аналізу напісаных ім тэкстаў з пункта гледжання выкарыстання ў гэтых тэкстах сістэмных сродкаў дадзенай мовы для адлюстравання бачання ім навакольнай рэчаіснасці і для дасягнення пэўных мэт [3]. Таксама паняцце “моўная асоба” ўключае ў сябе такія сродкі, якія дапамагаюць нам праявіць свой характар і свае асаблівасці, дзякуючы ёй можна даведацца шмат цікавага пра чалавека як носьбіта мовы і яго існаванне ў часе і прасторы.

Асобай, пра жыццё і творчасць якой ёсць жаданне даведацца як мага больш, была і Зоська Верас (Людвіка Антонаяна Сівіцкая-Войцік) – яскравая паэтка, пісьменніца, грамадскі дзеяч, і проста чалавек, які зрабіў шмат карыснага для беларускай літаратуры і культуры. Яе талент адлюстроўваўся ва ўсім: у вершах, літаратурных сачыненнях, апавяданнях і нават у лістах.

Як вядома, Зоська Верас была вельмі адукаваным і рознабаковым чалавекам, яна шмат чым захаплялася, але больш за ўсё любіла батаніку і пчалаводства. У ліпені 1914 года скончыла курсы “Агародніцтва, садоўніцтва і пчалярства”. Людвіка Антонаяна – рэдкі чалавек, які займаўся батанікай не толькі дзеля асабістай зацікаўленасці, але і дзеля беларускай навукі. У 1924 годзе ў свет выйшаў “Беларуска-польска-расейска-ліцінскі батанічны слоўнік”, які ўключаў у сябе 302 расліны, 424 беларускія назвы. Адною з нагод стварэння слоўніка была заклапочанасць Зоські Верас тым, каб нашыя пісьменнікі часцей ужывалі беларускія назвы раслін: “Мо помніце, у “Вясёлцы” быў даўгі верш В. Віткі аб раслінах. Што ж, задума добрая, верш лёгкі, але што з таго, калі на цэлай старонцы было мо 4–5 беларускіх назоваў. Рэшта або чыста расейская – *иван-чай*, *адудванчык* (ад польскага *дзьмухавец*), *зверабой* і г.п. – або ў перакладзе: *анюціны вочкі*, *першацвет* і г.п. Я дзіўлюся і крыўдую на этнографію. Запісваюць песні, легенды, казкі. Друкуюць кніжкі. Гэта добра, але калі звернеш увагу на расліну

пад нагамі або гаворыш аб ёй, то найчасцей трэба перакладаць ім беларускі назоў на расейскі. Тады зразумеюць. Ці ж гэта не баліць?” [1, с. 407] (ліст да Сяргея Панізніка). Як бачым, у лістах раскрываецца стаўленне Зоські Верас да выкарыстання русізмаў у батанічнай тэрміналогіі: “Не даравала б такіх русіцызмаў: *медуніца* – замест *мядоўка*, *сон-трава* – замест *сончыкі* <...> Чаму ж не ўжываць народнага, а расейскі? Гэта мае быць тэрмін навуковы? І смешна, і горка... Праўда?” [1, с. 336].

Акрамя таго лісты Людвікі Антонаўны могуць быць дадатковым ілюстрацыйным матэрыялам да слоўніка, паколькі ў іх часта выкарыстоўваліся розныя батанічныя тэрміны і назвы раслін. Таксама яна часта давала парады па выкарыстанні пэўных лекавых зёлак, іх развядзенні.

У лістах можна сустрэць такія назвы раслін, як *флянсы*, *трускаўкі*, *белыя паземкі*, *ізон*, *айва японская*, *дэўцыя*, *абляпіха*, *рабіна*, *белая акацыя*, *меліса*, *авёс*, *памідоры*, *цыбуля*, *суніцы*, *грэчка*, *ватачнік*, *дуб*, *клён*, *ліна*, *каштан*, *бэз*, *ляшчына*, *ёлкі*, *барбарыс*, *фарсыцы*, *пельнік*, *хрыхантэма*, *мэрква*, *чарнічкі*, *мох*, *абдуваньчык (малачай/багатка)*, *ландыш*, *святачнік*, *мацярдзушка*, *сардэчнік*, *пустырнік*, *зверабой*, *доннік*, *маць-і-мачыха*, *дзівакі*. Можна знайсці і тэрміны, звязаныя з пчалярствам: *медадайныя расліны*, *бортніцтва*, *пчалаводства*, *размнажэнне пчол*, *медазбор*, *пчаляры*, *пчоль*, *расека*.

Уладзімір Караткевіч, звяртаючыся да Зоські Верас у пераспіцы, называў яе “паважаны наш батанічны бог”. І сапраўды гэта так, яна цалкам аддавалася працы, сваім інтарэсам, што заслугоўвае вялікай пашаны. На нашу думку, эпістальная спадчына – не толькі паказчык зносін паміж людзьмі, але і раскрыццё захапленняў чалавека, яго інтарэсаў. Лісты Зоські Верас – гэта не проста ўспаміны, гэта тое, што з’яўляецца часткай культуры нашай нацыі. Зоська Верас з тых людзей, пра якіх кажуць, што яны жывуць і працуюць дзеля роднай Бацькаўшчыны, дзеля беларускага народа, дзеля роднага слова.

#### *Літаратура*

1. Верас, З. Выбраныя творы / З. Верас ; уклад., прадм., камент. Г. Запартыка. – Мінск : Беларус. навука, 2015. – 572 с.
2. О термине “языковая личность”: истоки, проблемы, перспективы использования // Cyberleninka [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/o-terminе-yazykovaya-lichnost-istoki-problemy-perspektivy-ispolzovaniya>. – Дата доступу: 30.03.2017.
3. Языковая личность // Википедия [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: [https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%AF%D0%B7%D1%8B%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%8F\\_%D0%BB%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%8C](https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%AF%D0%B7%D1%8B%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%8F_%D0%BB%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%8C). – Дата доступу: 30.03.2017.